

POSUDEK OPONENTA RIGORÓZNÍ PRÁCE

NÁZEV: *První zrušení žďárského kláštera*, 157 stran textu, seznam pramenů a literatury, obrazové přílohy (fotografie archivních dokumentů)

AUTOR: Oldřich CHLÁDEK

VEDOUcí PRÁCE: Prof. PhDr. Jaroslav ČECHURA, DrSc.

Odevzdáno na Ústavu českých dějin FF UK v červenci 2009.

O. Chládek se ve své rigorózní práci zabývá prvním zrušením žďárského kláštera (1614), rozmanitými tendencemi s ním spojenými a především konflikty, které k němu vedly. Téma mi je blízké vzhledem k vlastnímu badatelskému zájmu a jeho zpracování pokládám za podařené. Oceňuji již výběr u nás méně studovaného období přechodu církevních dějin mezi středověkem a barokem i tématu katolických „sekularizací“.

Jedná se o velmi kvalitní – a rozsáhlou – mikrohistorickou sondu, jejíž cena spočívá především v práci s bohatou pramennou základnou. Autor se přitom neomezuje jen na fondy bohemikální; pracuje i s prameny uloženými ve Vídni či Bratislavě. Přitom výsledky vlastního, v mnoha směrech primárního výzkumu, včleňuje zdařile do širšího kontextu situace klášterů a katolické církve v 16. století.

Při pohledu na Chládkovu práci se přese všechno nelze zdržet některých výhrad. Práce není důkladněji strukturovaná. Autor ji dělí pouze na sedm velmi dlouhých kapitol (někdy až 26 s.!), které by si jistě zasloužily dalšího rozčlenění. Relativně dlouhé jsou často i jednotlivé odstavce. Naopak úvod i závěr jsou poměrně stručné. Vstřícné vůči čtenáři by jistě bylo, kdyby velmi podrobné rozklady z pramenů byly uzavřeny shrnutím na konci jednotlivých kapitol. Práce je ale naštěstí napsána čtivě a jasně, takže se v ní lze dobře orientovat. Za nápadité pokládám zapojení dvou kontextů – zeměpanské politiky a klášterní problematiky v 16. století, byť bych možná dal přednost jejich řazení hned za sebou. V práci postrádám přílohy (mapku, případně edici některých použitých dokumentů).

V úvodu autor přehlíží velmi rozsáhlou literaturu a pramenné materiály, které zohlednil. Postrádám jen teoretičtější hodnocení literatury, o níž O. Chládek uvažuje především z hlediska její faktografické hodnoty. Kromě regionální literatury je přitom velmi solidně obeznámen i s obecnější literaturou věnovanou cisterciáckému řádu, respektive rakouskou literaturou týkající se klášterů v 16. století.¹ Poučený je i jeho výklad o pramenech, kdy – příznačně pro 16. století – je nutno materiál hledat především ve fondech jiných institucí, než samotného žďárského kláštera (panovníckých, ale např. i olešnických Minstrberků ve Vratislavě). Velkou pozornost věnuje i depešním nunciů nebo centrálním pramenům cisterciáckého řádu. S větší obezřelostí bych ale pracoval s dokumenty editovanými Steinbachem: podařilo se autorovi některé z nich dohledat?

O. Chládek hovoří o krizi starých církevních řádů, přičemž nepodotýká, že u nás byl úpadek klášterů jistě podmíněn už působením husitství (s. 6). Podnětné je včlenění osudů žďárského kláštera a vztahů panovníka a biskupa k němu do kontextu habsburské klášterní politiky. Soudím ale, že jsou rakouské reálie popsány pro tento účel příliš podrobně. O. Chládek je ve svém výkladu schopen i přesahu do středověku. Lze poznamenat, že posilování zeměpanského vlivu na kláštery, jejich začleňování do teritoriálního státu i rostoucí finanční tlak má své paralely i v jiných oblastech Říše či ve Francii.

I výklad o českém prostředí je možná až příliš detailní, zvláště v případě líčení řady jiných klášterů. Autor tu užívá i nejnovější literaturu a edice a dopouští se jen drobných chyb (pozn. 49 – zemské zřízení nevyšlo 1539, ale až 1549). Na s. 17 se odvolává na „v předchozí kapitole citovaný list o „svévůli Žejdliců“; který je zmiňován až níže, s. 33.

¹ Byť by bylo možno doplnit např. ještě článek: Ralph Andraschek-Holzer, Beobachtungen zum erbländischen Klosterwesen unter Ferdinand I. und Maximilian II., in: Politický zrod novovekej strednej Európy. 500. výročie narodenia Ferdinanda I. - zakladateľa habsburskej monarchie, zostav. Jozef Baďurik, Kamil Sládek, Bratislava 2005, nebo přehledovou práci Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform, 1500-1700, Band I-III, hrsg. V. Friedhelm Jürgensmeier und Regina Elisabeth Schwerdtfeger, Münster 2005-2007.

Poněkud diferencovaněji bych pracoval s pojmy „fundátorství“, „ochrana“, které i v dobových pramenech mohly vypovídat o velmi spleťtém komplexu nároků a skutečností. Nemyslím si, že potvrzení abatyše panovníkem znamená získání všech fundátorských práv (s. 20). Při výkladu o generální vizitaci roku 1570 se nedomnívám, že tehdy mohlo k podobné vizitaci dojít v případě lužických klášterů. Nabízí se propojit údaje o vizitaci s údaji o klášterních kontribucích ze *Sněmů českých*. Každopádně je dobová snaha o plošnou klášterní politiku v habsburských zemích i vyjádřením centralizačních snah. Zaujal mě i výklad o *ius spoli* v případě klášterů: alespoň z vlastní zkušenosti ohledně např. Oseka či lužických klášterů se domnívám, že jeho uplatňování nebylo tak automatické, jak se autor domnívá.

V kapitole věnované přímo Žďáru řeší O. Chládek např. otázku spolufundátorství Minsterberků a pánů z Kunštátu a napravuje názor tradovaný dosud v literatuře na základě sondy i do pramenů 15. století. U potvrzení klášterních privilegií poznamenávám, že v období po svém nástupu potvrzoval Ferdinand I. klášterní i městská privilegia i v řadě jiných případů. Autor se zaměřuje tady i jinde ve své práci především na právní aspekty sporů a velkou pozornost věnuje právněhistorické argumentaci. Pracuje v této fázi zejména s dokumenty z fondu Morava – nacházejí se tytéž prameny paralelně i v *ČDKM*? V rovině ekonomické autor opět podstatně opravuje dosavadní názor o katastrofálním stavu financí žďárského konventu v 16. století.

Výklad tu možná příliš setrvává na konkrétní rovině a nedochází žádoucího zobecnění. Při argumentaci o problematických poměrech ve Žďáru se nabízí otázka, jestli se autor snažil tyto údaje nějak prověřovat? Vnitřní poměry kláštera pro něj evidentně nejsou badatelskou prioritou, ostatně ani o nich prameny příliš podrobně nevyprávějí.

Následují detailní kapitoly o vztazích biskupa Pavlovského a Ditrichštejna ke Žďáru, které vycházejí přímo z autorova velmi důkladného výzkumu a opět mnohdy korigují i výpověď staršího bádání. Osobně by mě zajímalo, zda se v pramenech objevují nějaké náznaky paralel mezi kauzou Osek a Žďár? Konstatování, že si patroni nárokují vládu nad klášterními statky, čemuž tak v Itálii nebylo, nepokládám za pravdivé (s. 90). Omylem je použití slůvka „prezenční“ místo „prezentační“. Na s. 134 používá autor termínu „reformována“, aniž by vysvětlil, co tím myslí: reformování nemuselo nutně znamenat završenou reformu. Škoda, že není více využito konfliktního potenciálu tématu katolického kláštera jako vrchnosti nekatolických poddaných, autor ale podle vlastních slov sám zamýšlí více se věnovat „rebelii“ Žďárských. Závěr práce shrnuje přehledně její výsledky, škoda jen, že je více nezačleňuje do kontextu dobových rušení (o což se přitom autor snaží v úvodu).

V práci s velmi dobrou stylistickou a jazykovou úrovní se objeví jen zřídka překlepy či nedostatky v interpunkci. Autor má někdy sklon k nadužívání pasivních vazeb. Z jazykového hlediska bych možná vytkl užívání varianty jména Friedrich (místo vžitě české varianty Fridrich) či Joachim Friedrich. Podobně bych při uvádění jmen dnes polských klášterů užíval spíše současné polské než německé názvy (Henryków, Krzeszów, s. 29). Práce má velmi kvalitní poznámkový aparát; oceňuji autorovy znalosti latiny a němčiny, ale i italštiny. Za přínosné pokládám i uvádění citací z pramenů v originálním znění, jež autor důsledně a dobře překládá do češtiny. Upozorňuji jen, že za citátem by mělo vždy být uvedeno, z jakého typu pramene je převzat.

Práce se opírá spíše o bohatou pramennou základnu než o nějaké hlubší metodologické úvahy. Má význam především mikrohistorický, ale svými přesahy vypovídá hodně i o širším kontextu osudů klášterů v době krizí a reform. Informacemi o politice nunciů či olomouckých biskupů nabývá i obecnější výpovědní hodnoty. Důležitý je důraz na právní hledisko a výklad rozmanitých konfliktů, naopak samotné dějiny řeholní komunity se mnohdy z výkladu vytrácejí.

Jako celek považují předloženou práci za velmi přínosnou a naprosto vyhovující požadavkům kladeným na tento typ práce. Domnívám se také, že by po úpravě zasloužila publikaci. **Práce O. Chládkova plně vyhovuje nárokům požadovaným po rigorózní práci a může být jako taková práce uznána.**

